

Sygn. akt II UK 260/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)
SSN Jolanta Frańczak
SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku B. N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 czerwca 2015 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 16 stycznia 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 16 stycznia 2014 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O. z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie

z wniosku B. N. o emeryturę, uznając że wnioskodawca udowodnił 15 letni okres pracy w szczególnych warunkach i w związku z tym spełnił przesłanki określone w art. 32 w związku z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748), co uzasadniało przyznanie dochodzonego świadczenia.

W stanie faktycznym sprawy, wnioskodawca (urodzony w dniu 12 października 1952 r.), obecnie niepracujący, w dniu 30 listopada 2012 r. złożył wniosek o emeryturę. Na podstawie przedłożonej dokumentacji organ rentowy ustalił, że wnioskodawca nie jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego, a na dzień 1 stycznia 1999 r. udokumentował ogólny staż ubezpieczeniowy w wymiarze 25 lat i 3 miesięcy okresów składkowych i nieskładkowych. Decyzją z dnia 10 grudnia 2012 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych, wskazując w uzasadnieniu, że wnioskodawca nie udowodnił wymaganego 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy nie zaliczył wnioskodawcy do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia w Zakładach [...] od dnia 1 czerwca 1971 r. do dnia 31 grudnia 1990 r. na stanowisku dziewiarza, gdyż nie przedłożył on świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach za ten okres pracy. Wnioskodawca w powyższym okresie zatrudniony był na stanowisku dziewiarza maszynowego, początkowo na zwykłych maszynach dziewiarskich, a następnie w 1976 r. przeszeregowany został na maszyny dziewiarskie automatyczne do produkcji dzianin w nowej hali produkcyjnej. W okresie od dnia 21 kwietnia 1972 r. do 3 maja 1974 r. odbywał zasadniczą służbę wojskową, po czym nadal pracował jako dziewiarz w dziewiarni w S., a następnie w nowym zakładzie „E” od dnia 1 sierpnia 1975 r. W latach osiemdziesiątych, wobec trudności zaopatrzeniowych i braku przędzy, pracownikom powierzano prace wedle posiadanych przez nich umiejętności lub też wyuczonego zawodu i dlatego wnioskodawcy powierzano stanowisko murarza, z tym, że kiedy były regularne dostawy przędzy nadal kierowany był do produkcji. Wyrokiem z dnia 12 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy uwzględnił odwołanie wnioskodawcy i zmienił decyzję organu rentowego, przyznając wnioskodawcy prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach od dnia 1 listopada 2012 r. W uzasadnieniu wyroku Sąd

pierwszej instancji wskazał, że wnioskodawca w okresie od listopada 1971 r. do marca 1987 r. (tj. 15 lat i 5 miesięcy) pracował w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku dziewiarza, wykonując prace przy produkcji i wykańczaniu wyrobów włókienniczych, a wykonywana praca była pracą w szczególnych warunkach. Jednocześnie Sąd ten ustalił, że od 1 kwietnia 1987 r. wnioskodawca był zatrudniony na stanowisku murarza, przy czym prace te dzielił z obowiązkami dziewiarza, zatem nie wykonywał pracy dziewiarza w warunkach szczególnych stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. W ocenie Sądu pierwszej instancji, wnioskodawca wykazał wymagany 15-letni staż pracy w warunkach szczególnych, co uzasadniało przyznanie dochodzonego świadczenia od pierwszego dnia miesiąca, w którym złożono wniosek tj. od dnia 1 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego, akceptując ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, jak i zapadłe orzeczenie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego zgromadzony przez Sąd pierwszej instancji materiał dowodowy prowadzi do jednoznacznego wniosku, że wnioskodawca pracował jako dziewiarz i murarz. Zgodnie z wykazem A stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) jako pracę w warunkach szczególnych wymieniono prace przy produkcji i wykańczaniu wyrobów włókienniczych (wykaz A, Dział VII, pozycja 4). Według Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy zaliczył również wnioskodawcy do okresu pracy w warunkach szczególnych okres zatrudnienia od dnia 1 kwietnia 1987 r. do dnia 31 grudnia 1987 r., ustalając, że w tym okresie wnioskodawca wykonywał prace dziewiarza łącząc ją z pracą murarza. W aktach pracowniczych wnioskodawcy znajduje się dokument - skierowanie na szkolenie BHP wydane w listopadzie 1987 r. Szkolenie to kieruje wnioskodawcę na szkolenie jako pracownika dziewiarni - dziewiarza. Tym samym Sąd Apelacyjny uznał, że z całą pewnością wnioskodawca w listopadzie i grudniu 1987 r. wykonywał pracę dziewiarza, a co za tym idzie pracował w warunkach szczególnych.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie prawa materialnego - art. 184 ust.1 pkt. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu

Ubezpieczeń Społecznych przez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że wnioskodawca spełnił przesłankę co najmniej 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach na dzień 31 grudnia 1998 r., art. 32 ust.4 w związku z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że zatrudnienie wnioskodawcy na stanowisku murarza także w okresie od dnia 1 stycznia 1982 r. do 31 grudnia 1982 r. było zatrudnieniem w warunkach szczególnych oraz naruszenie przepisów postępowania mogącego mieć istotny wpływ na wynik sprawy - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez brak wyjaśnienia w uzasadnieniu wyroku Sądu drugiej instancji podstawy prawnej uznania okresu zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku murarza jako zatrudnienia w szczególnych warunkach, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Zgodnie z art. 398³ § 1 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej może być naruszenie prawa materialnego (pkt 1) lub przepisów postępowania (pkt 2), jednak w tym drugim przypadku zarzuty skargi kasacyjnej są skuteczne, jeżeli uchybienie przepisom postępowania mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, a w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod rozwagę jedynie nieważność postępowania. Granice podstaw kasacyjnych wyznaczone są przez sposób ujęcia przytoczonych w skardze kasacyjnej przepisów prawa, których naruszenie zarzuca się zaskarżonemu wyrokowi, oraz ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Biorąc pod uwagę ustalony w sprawie (wyżej przytoczony) stan faktyczny, usprawiedliwiony jest kasacyjny zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. Naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. z reguły nie ma wprawdzie wpływu na treść wyroku, gdyż uzasadnienie sporządzane jest po jego wydaniu (por. wyroki Sądu najwyższego: z dnia 1 lipca

1998 r., I PKN 220/98, OSNAPiUS 1999 nr 15, poz. 482; z dnia 9 lipca 1998 r., I PKN 234/98, OSNAPiUS 1999 nr 15, poz. 487; z dnia 7 kwietnia 1999 r., I PKN 653/98, OSNAPiUS 2000 nr 11, poz. 427 oraz z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNP 2003 nr 15, poz. 352). Wyjątkowo jednak, niezgodne z art. 328 § 2 k.p.c. sporządzenie uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji, może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej, gdy niezachowanie jego wymagań konstrukcyjnych może czynić zasadnym kasacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego przez jego zastosowanie do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNP 2003 nr 15, poz. 352), gdy uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wywodu, który doprowadził do wydania orzeczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, LEX nr 109420) lub nie pozwala na jego kontrolę kasacyjną (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, LEX nr 78271).

Taka wyjątkowa sytuacja, w ocenie Sądu Najwyższego, występuje w rozpoznawanej sprawie, gdy się zważy, przytoczone wyżej, ustalenia stanu faktycznego, z których wynika, aczkolwiek w tej części Sąd nie uzasadnił szczegółowo swojego stanowiska, że do pracy w warunkach szczególnych (dziewiarza), zaliczono wnioskodawcy także okres, w którym wykonywał on prace murarskie, przy czym bez uwzględnienia tego okresu, wnioskodawca nie wykazałby 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Warto w tym miejscu przypomnieć, że w ocenie Sądu pierwszej instancji, „ od 01.04.1987 r. wnioskodawca był zatrudniony na stanowisku murarza, ale (...) prace te dzielił z obowiązkami na stanowisku dziewiarza. Należało więc przyjąć, że od tego okresu (...) nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych.”

Zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne i otoczenia. Za taką pracę została uznana w rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 r., do którego załącznik stanowi wykaz A, w dziale VII poz. 4 praca przy produkcji i wykańczaniu wyrobów włókienniczych. Sąd

drugiej instancji w uzasadnieniu wyroku uznając, że „wnioskodawca w spornym okresie czasu pracował jako dziewiarz i murarz”, orzekł, iż także w okresie od dnia 1 stycznia 1982 r. do dnia 31 grudnia 1989 r. wykonywał prace odpowiadające charakterem i zakresem pracom w szczególnych warunkach wskazanym w dziale VII pod pozycją 4 załącznika A do rozporządzenia, mimo że w aktach emerytalnych (k.53) w oświadczeniu z dnia 19 listopada 2012 r., wnioskodawca wskazał, że w tym okresie pracował na stanowisku murarza.

Zważywszy okoliczności sprawy, w tym poczynione ustalenia co do charakteru pracy wnioskodawcy, trzeba przypomnieć, że w judykaturze jest niesporne, iż nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika, przez co tak zatrudniony nie spełniał koniecznego warunku dla uzyskania wcześniejszych uprawnień emerytalnych, jakim było stałe wykonywanie pracy szkodliwej w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na zajmowanym stanowisku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2008 r., II UK 306/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 290). Od tej reguły istnieją odstępstwa. Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 7 lutego 1983 r. (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX Nr 375653; dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08). Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, kiedy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86).

Okoliczności te nie podlegały ocenie w toku postępowania apelacyjnego, co uzasadnia zawarty w skardze zarzut naruszenia prawa materialnego, przez

zastosowanie go do nie w pełni ustalonego stanu faktycznego. Wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego, charakter pracy w szczególnych warunkach wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu, odbiera zatrudnieniu wnioskodawcy jako dziewiarza wykonywana praca murarza, co zgodnie z ustaleniami stanu faktycznego miało miejsce w czasie przestojów zakładu z powodu braku surowca. Ponadto jak słusznie zauważył w skardze kasacyjnej organ rentowy, zwykłe prace murarskie nie są wymienione w żadnym z działów wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.

Tym samym, w ocenie Sądu Najwyższego, nie zasługuje na aprobatę konstatacja Sądu drugiej instancji, że wykonywane przez wnioskodawcę prace zarówno jako dziewiarza jak i murarza podlegają zaliczeniu do prac w szczególnych warunkach na takich samych zasadach.

Z tych względów skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie, wobec czego Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. Orzeczenie o kosztach uzasadnia art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.